

La Turquie Kemaliste Dergisi

Türkiye’de 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından yeni bir devlet ve toplum yaratma iddiası çerçevesinde siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda yapılan inkılâp hareketleri ile ülkenin çağdaş devletler seviyesine yükseltilmesine çalışılmıştır. Geçen on yıllık sürede bu konuda önemli başarılar elde edilmiştir. Bir yandan bu çalışmalar devam ederken diğer yandan da yapılanların dış dünyaya gösterilmesi ve anlatılması yoluna gidilmiştir. Bu konuda farklı yollar denenmiştir. Albümler ve broşürler basılmış, çeşitli organizasyonlar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu tanıtma faaliyetlerinden birisi de La Turquie Kemaliste dergisinin çıkarılması olmuştur. La Turquie Kemaliste çıkarıldığında Türkiye’nin yeni imajını dünyaya tanıtmak için önemli araçlardan biri haline almıştır.

La Turquie Kemaliste dergisinin çıkarılma süreci, Vedat Nedim Tör’ün 1933’te Matbuat Umum Müdürlüğü görevine atanması ile başlamıştır. 1931’de kaldırılan Matbuat Umum Müdürlüğü yeniden kurulup Hariciye Vekaletinden, Dahiliye Vekaletine devredildiğinde başına Dahiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından Vedat Nedim Tör getirilmiştir. Vedat Nedim Tör’ün bu göreve getirilmesi ile hedeflenen amaç bellidir ancak koşullar oldukça kısıtlıdır ve bu durumun aşılması gerekmektedir.

Vedat Nedim Tör ilk göreve başladığında Matbuat Umum Müdürlüğü kadrosunda müdür hariç sadece iki kişi bulunmaktaydı. Tüm yıl için 10.000 lira bütçe ayrılmıştı. Durum böyle olunca Dahiliye Vekili Şükrü Kaya’ya giderek iki kişilik bir kadro ve 10.000 liralık bir bütçe ile verimli bir çalışmanın mümkün olmayacağını, bu teşkilatın basit bir kupür müessesesi olmaktan ileri gidemeyeceğini söyledi. Şükrü Kaya, kendisine verdiği cevapta, onu bu teşkilatın kadrosunu, bütçesini ve hatta teşkilat kanununu düzenlemesi için vazifeye davet ettiğini, halihazırda ekim ayında olduklarını, haziran bütçesine kadar hayli vakit bulunduğunu belirterek derhal teklifini hazırlamasını ifade etti.

Bundan sonra Vedat Nedim Tör ilk iş olarak Dahiliye Vekaleti’nden bir miktar tahsisat alarak küçük fakat iyi bir kadro kurdu. Kadroda Burhan Belge, Server İskit, Nazlı Tektaş yer aldılar. Ardından Vedat Nedim Tör ve çalışma arkadaşları baş başa vererek bir iş programı, bütçe ve yeni teşkilat kanunu hazırladılar. Yabancı ülkelerin Enformasyon ve Basın örgütlerine bir tamim yollayarak Türkiye’de bir Matbuat Umum Müdürlüğü’nün kurulmuş bulunduğunu ve her türlü haberleşme ihtiyaçları için emirlerinde olduklarını ilan ettiler.

1934’te yayımlanan kanunda da kurumun en önemli iki görevi “Memleket haricinde Türkiye’yi tanıttırmayı ve menfi propagandalarla mücadeleyi temin eylemek” ve “Ecnebi memleketlerde yapılacak propagandanın vasıtalarını hazırlamak” olarak tanımlandı. La Turquie Kemaliste dergisi de bu çerçevede yayın dünyasına sokuldu.

La Turquie Kemaliste dergisinin çıkışını Vedat Nedim Tör anılarında anlatırken Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ile aralarında geçen konuşmayı şöyle ifade etmektedir:

“O zaman Kemalist Türkiye o kadar canlı bir ilgi odağı idi ki, dünyanın dört bucağından en ünlü gazeteciler, yazarlar gelir, yazılı sorular ve fotoğraf istekleri yağardı.

Bir gün Vekilime:

– Beyefendi, dedim, Türkiye’yi kültürü, sanatı ve devrim hareketleri ile dünyaya tanıtacak bir organa şiddetle ihtiyaç var. La Turquie Kemaliste adlı üç ayda bir yayınlanacak bir dergi çıkaralım.

– Fikir fena değil... Yalnız Başvekile bir danışayım...

Yine bir gün, Vekilim bana:

- O senin La Turquie Kemaliste mecmuası meselesini Başvekile açtım. Bana 'Öyle yabancılara sunacak kalitede bir dergi çıkaramayız diye korkarım', dedi, onun için şimdilik vazgeçelim.

Bunun üzerine ben:

- Beyefendi, sizin Başvekiliniz, sizin Matbuat Umum Müdürünüze ademi itimat beyan etmişler. Ben, yapamıyacağım bir şeyi teklif etmem. Müsaade buyurunuz da bir örnek sayı çıkartalım, muvaffak olamazsam istifa ederim, dedim.

Şükrü Kaya, şöyle bir durdu. Ve kıpkırmızı kesildi. Sordu:

- Kendine bu kadar güveniyor musun?

- Evet Efendim, güveniyorum.

- Peki öyle ise bir dene bakalım..."

Vedat Nedim Tör, bir deneme sayısı çıkarmak için müsaade aldıktan sonra hemen Dahiliye Vekili Şükrü Kaya imzasıyla Valilere, Belediye Reislerine birer genelge yolladılar. Genelgede Vali ve Belediye Reislerinden vilayetleri ile belediyelerinin tarihi sanat eserlerini, arkeolojik zenginliklerini, turistik güzelliklerini, Cumhuriyetin imar işlerini içeren orijinal fotoğraflar göndermelerini istediler. Fotoğraflar tanıtımın en önemli görsel kanıtı olacaktı. Aradan fazla bir zaman geçmeden ülkenin dört bir tarafından zarf zarf fotoğraflar gelmeye başladı. Fakat bunların hiçbirisi düzgün fotoğraflar değildi. Hepsı birbirinden zevksizdi. Sonuç tam bir hayal kırıklığı oldu.

Vedat Nedim Tör, "Başvekil, ülkenin imkanlarını senden iyi biliyor. Ne diye böyle işlere girişiyorsun" diye düşünürken bir gün İstanbul'dan büyük bir zarf geldi. Zarfın içerisinde birbirinden güzel, gerçekten oldukça zevkli fotoğraflar bulunmaktaydı. Altlarında da Othmar Pferschy imzası vardı. Othmar Pferschy'in kim olduğunu merak etti. Hemen İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'a telefon açarak onunla konuştu. Othmar Pferschy'i bulup birinci sınıf yataklı vagonla Ankara'ya göndermesini talep etti. Ankara'ya gelen Othmar Pferschy'i başarısından dolayı kutladı. Kendisini Matbuat Umum Müdürlüğünün fotoğraf uzmanı olarak tayin etmek istediğini söyledi. Othmar Pferschy ilk başta bu teklifi kabul etmek istemese de sonrasında evet dedi.

La Turquie Kemaliste dergisinin ilk sayısının içeriği oluşturulurken Vedat Nedim Tör Galatasaray'dan ve Almanya'dan aynı zamanda Kadro dergisindeki kurucu arkadaşlarından olan Burhan Belge ile de verimli işbirliği yapmaktaydı. İlk sayının içeriğini beraber hazırladılar. Dergi Devlet Matbaasında basılacaktı. Devlet Matbaası o zamanki baskı tekniği açısından en ileri düzeyde tek matbaaydı. Vedat Nedim Tör matbaa müdürü Nail Bey'e şöyle bir mektup gönderdi:

"... Başvekil, 'yabancılara sunacak kalitede bir dergi basamayız' buyurmuşlar. Biz sorumluluğu üstümüze alarak bir örnek sayı yayınlama denemesine, sizin teknik gücünüze güvenerek girişmek cüretini gösterdik. Eğer Avrupa kalitesinde bir dergi çıkarmak için teknik imkansızlıklar varsa, Başvekile karşı mahcup düşmeyelim."

Vedat Nedim Tör'ün bu mektubuna Nail Bey'den gelen cevapta ise şu ifadeler yer almaktaydı:

"... Mektubunuzu teknik servisimizin müdürü Ali Rıza Bey'e havale ettim. O da bütün teknik ekip arkadaşlarını toplamış ve mektubunuzu onlara okumuş. Avrupa kalitesinde bir dergi çıkartmayı, onlar da bir haysiyet meselesi yapmışlar, bana bu hususta söz verdiler."

Mektubu alan Vedat Nedim Tör rahatlamıştı. Bu arada La Turquie Kemaliste dergisinin Fransızca çevirilerini Nazlı Tektaş ve Reşat Nuri Darago'ya yaptırdılar. İçleri rahat etsin diye bunları Fransız Sefaretinin kültür ataşesine de kontrol ettirdiler. İlk sayı birçok git gel ve tashihten sonra sonunda basıldı. Vedat Nedim Tör ve Burhan Belge baş başa verip sayfalarını elleri titreyerek heyecanla bir bir incelediler. Başarılı bir eser olarak buldular. Örnek baskıyı eline alan Vedat Nedim Tör hemen Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'ya gitti. Buyurun Beyefendi diyerek dergiyi önüne sürdü. O da iyice kontrol ettikten sonra "olmuş be" cevabını verdi. Başvekili ara nerede ise gidip gösterelim dedi.

Derginin Başvekil İsmet İnönü'ye gösterilmesini ve onun hareket tarzını da Vedat Nedim Tör şu cümlelerle anlatmaktadır:

"Telefonlar çalıştı. Öğrendik ki, Başvekil, Büyük Millet Meclisinde o meşhur Merdiven-altında oturuyormuş. Vekilin otomobiline binerek Büyük Millet Meclisine gittik.

Şükrü Kaya, Başvekil İsmet İnönü'nün yanına yaklaşarak şakacı bir eda ile:

- Paşam, bizim Vedat Nedim, La Turquie Kemaliste dergisi için bir tecrübe sayısı hazırlamış. Ben baktım, galiba hiç fena olmamış; diye dergiyi Paşaya uzattı.

Paşa, dergiyi adeta kaptı. Gözlüğünü takarak ince ince tetkik etti. Ve en sonunda, arka arkaya sordu:

- Bu, burda mı basıldı Vedat? Bu, burda mı basıldı? Bu burda mı basıldı?

- Evet Paşam, burda basıldı. Devlet Matbaasında... Ve Paşa kalktı, beni alımdan öptü:

- Tebrik ederim, Vedat, tebrik ederim, Vedat...

Sevinçten içim içime sığmıyordu."

Bu şekilde Vedat Nedim Tör ile beraber ilk etapta Burhan Belge, Server İskit, Nazlı Tektaş, Reşat Nuri Darago ve Othmar Pferschy'den oluşan ekibin teşebbüsüyle 1934'te yayın hayatına başlayan La Turquie Kemaliste dergisi 1948'e kadar toplam 49 sayı olarak çıkmıştır. Bu süre zarfında, Umum Müdür değişiklikleri ve gündemdeki değişiklikler gibi farklı olumsuzluklardan etkilenen dergi, her zaman başta düşünüldüğü şekildeki aralıklarla yayımlanamamıştır. Bazı zamanlarda birleşik sayılar şeklinde çıkmıştır. Yayım yapılamayan senelerin gelişim raporları bu yolla aktarılmak istenilmiştir. Hatta bu durum 21-22, 23-24, 25-26, 32-40 gibi bazı birleşik sayılarda görülebilir. Bu birleşik sayılar birlikte değerlendirildiğinde derginin külliyatının toplam 38 sayıdan oluştuğu da düşünülebilir.

Derginin kapakları tarandığında La Turquie Kemaliste adı ile yayına başladıktan sonra 6. sayıdan 20. sayıya kadar isminin La Turquie Kamâlisme biçimini aldığı, Aralık 1937 tarihli 21-22. sayıdan başlayarak yeniden La Turquie Kemaliste'in kullanıldığı ve son sayısına kadar da bu ismin muhafaza edildiği görülür.

Dergi içerisinde yer alan yeni Türkiye'ye ait fotoğraflar yayının kapaklarına da yansımaktadır. Derginin 1. sayısından 6. sayısına kadar kapak görüntüsü olarak fabrika bacalarının stilizasyonu yoluyla sanayiye simgeleyen bir illüstrasyon kullanılmıştır. 7. sayıdan 12. sayıya kadar kapaklarda büyük sanayi tesislerini tarımla birlikte figüratif bir biçimde temsil eden yeni bir illüstrasyon yer almıştır. 13 ile 18. sayılar arasında stilize fabrika bacaları bu defa farklı bir düzenleme ile insan unsuru öne çıkartılarak kapaklaştırılmıştır. 19. ve 20. sayılarla, 23-24 ve 25-26 numaralı çift sayıların kapaklarında, tarımsal üretime toplumcu gerçekçi bir tarzda ağırlık veren bir desen tasarlanmıştır. 21-22 çift numaralı özel sayının kapağında da sözcükler ve rakamlarla, II. Türk Tarih Kongresi'ni ön plana çıkartan grafik şeklinde

bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. 27. sayıdan sonra da kapaklara Mustafa Kemal Atatürk'ün bir büstünün fotoğrafı konulmuştur.

Tamamında toplamda altı adet farklı kapak tasarımı kullanılan derginin dili temelde Fransızcadır. Fakat bu dilin yanı sıra bazı sayılarda Almanca ve İngilizce makaleler de bulunmaktadır. 1940'lı yılların sonlarında da Amerika ile meydana gelen yakınlaşmaların tesiriyle ana dil İngilizceye dönüşmüştür.

Her sayısı ortalama 30 sayfadan meydana gelen dergide çıkan yazılar, imzalı ve imzasız, Türk veya yabancı konunun uzmanı kişiler tarafından kaleme alınmışlardır. Foto-röportaj dışındaki çoğu kısım hariç dergide imzalı ya da imzasız 190'a yakın makale bulunur. Bunların imzalı olanlarının büyük bir kısmı, konu başlıklarının uzmanı kişilere yazdırılmış çalışmalarlardır. İmzasız yazıların büyük bir kısmı da derginin yazı işleri biriminde hazırlanmış veya Matbuat Umum Müdürlüğü bünyesindeki muhabirlere yazdırılmışlardır. Aslında bunların da büyük bir bölümü uzmanlık yazılarıdır. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin dünyaya tanıtımı hakkında kaleme alınan yazılar, ülkedeki yeni kurumlar, eğitim, kültür, sanat, tarih, edebiyat, mimari, spor, sağlık, turizm, kadın, çocuk, aile başlıkları altında toplanmaktadır. Söz konusu yazılarda yer alan anlatılar ilgili fotoğraflarla da desteklenmişlerdir. Böylece Türkiye'nin yeni yüzü sistematik bir propaganda faaliyeti çerçevesinde dışa aktarılmaya çalışılmıştır. Yani derginin asıl işi propaganda idi. İçerik olarak ilk sayıdan son sayıya kadar bu ilginç ve seviyeli propaganda yayını farklı evreler geçirmiştir.

Bunların dışında dergide yeni döneme dair bazı diğer konularda da yazılar bulunmaktaydı. İç ve dış politika, savaş ve savaşın getirdiği iç ve dış sorunlar, II. Dünya Savaşı, demokrasi cephesinde yer almaya çalışan Türkiye'nin endişeleri bu yazılar içerisinde değerlendirilebilir.

Derginin birkaç sayısı istisna tutulacak olursa tamamında birer başmakale bulunmaktadır. Dergide yer alan eğitimden güzel sanatlara, tarımdan şehirciliğe, ulaşımdan madenciliğe yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin değişik konulardaki fotoğraflarını çeken ve ülkeyi dış dünyaya tanıtmaya çabalayan, mümkün mertebe objektif bir görüntü yansıtan yazıların içerisinde bu başmakale tarzı kısa makalelerin havaları oldukça ayırdırlar. Söz konusu başmakaleler Türkiye ve dünya gündemini takip ederek, olayları genç Cumhuriyet Türkiye'si aydınlarının zihin dünyasında uygun bir şekilde yorumlayarak sunuyorlardı. Editöryal bir giriş olarak da değerlendirilebilecek bu sunuş yazıları içerik olarak diğer makalelerden farklıdırlar. Çünkü biçimsel açıdan tüm dünya kamuoyuna temelde o dönemlerin diplomasi dili Fransızca ile bazı yazılarda da İngilizce ve Almanca olarak üç dilde seslenmeye çalışan başarılı bir tanıtım ve propaganda dergisinin ayrı bir noktasında konumlanırlar. Bu başmakaleler ya da sunuş yazıları diye değerlendirilebilecek yazılar genellikle Falih Rıfki Atay, Vedat Nedim Tör ve Burhan Belge'nin imzalarını taşımaktadırlar. Diğer bir kısmı da sürece göre dönemin Matbuat Umum Müdürü ya da yardımcılarınca yazılmışlardır.

Derginin yazar kadrosunda Burhan Belge, Falih Rıfki Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Necip Fazıl Kısakürek, Asım Süreyya, Hasan Ali Yücel, Sadri Ertem, Abidin Dino, Ahmet Haşim, Mümtaz Faik Fenik, İhsan Cemal Karaburçak, Ali Hüseyin İşbay, Fikret Adil, Tahsin Öz, Hamit Zübeyir Koşay, Hüseyin Namık, Remzi Oğuz Arık, İhsan Sungu, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Reşat Şemsettin Sırer, Baki Süha Ediboğlu, Nüzhet Baba, Hasan Halet İşıkpınar, Nihat İyriboz, Kemal Bayrakçı, Nusret Köymen, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Reşit Galip, Afet İnan, Nurettin Artam gibi kişiler yer almaktadır. Yabancı yazarlar içerisinde de gerek Türkiye'de gerekse dışarda yaşayan Ord. Prof. Dr. Firedrich Falke, Prof. Dr. Albert Eckstein, Prof. Dr. Ernst Reuter, Dr. Gunnar Jarring, Herbert Riedel, Ernest Mamboury, Thomas Whittemore, Philip W. Ireland, Wilhelm Salomon-Calvi, Hubert Kleinsorge, Paolo Vietti-Violi, Norbert von Bischoff gibi kişiler bulunmaktadır. Bu yabancı isimler arasında Cumhuriyet döneminde üniversite reformu sürecinde Türkiye'ye yerleşmiş ve çoğu Hitler

Almanya'sından kaçan bilim insanları dışında farklı şahsiyetler de görülmektedir.

La Turquie Kemaliste dergisi, tam anlamıyla o günkü Türkiye'yi değilse de varılmak istenen hedefi göstermesi açısından yayımlandığı dönemde anlamlı bir işlev üstlenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün her fırsatta dile getirdiği "muasır medeniyet seviyesine ulaşmak, hatta onun da ötesine geçmek" şeklinde vurguladığı çağdaşlık anlayışının ortaya konulmasında bir araç olarak kullanılan dergi, Cumhuriyet'in onuncu yılını kutlamasının ardından genç Türkiye'nin yeni resmini özellikle de dünya kamuoyunun ilgisini çekebilmek için büyük bir özenle ortaya koymaya çalışmıştır. Bu resmin dönemin Başvekilini heyecanlandıracak kadar ilgi çekici oluşu, bu konuda gösterilen gayretin ve samimiyetin de bir göstergesidir.

Hüseyin KALEMLİ

KAYNAKÇA

AKÇURA, Gökhan, "La Turquie Kemaliste'in Öyküsü", **Bugünün Bilgileriyle Kemal'in Türkiye'si La Turquie Kemaliste**, Yay. Haz. Nilgün Uysal, Serra Tüzün, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2014, s.10-13.

AYDIN, Hikmet, **Bir Cumhuriyet Aydını: Vedat Nedim Tör**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2017.

BELGE, Murat, "Türkiye'yi Değil Ama 'Nereye Varılmak İstendiğini' Göstermek Üzere...", **Bugünün Bilgileriyle Kemal'in Türkiye'si La Turquie Kemaliste**, Yay. Haz. Nilgün Uysal, Serra Tüzün, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2014, s.34-39.

Bugünün Bilgileriyle Kemal'in Türkiye'si La Turquie Kemaliste, Yay. Haz. Nilgün Uysal, Serra Tüzün, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2014.

KAYRA, Cahit, "Kemalist Türkiye: Bir Destan", **Bugünün Bilgileriyle Kemal'in Türkiye'si La Turquie Kemaliste**, Yay. Haz. Nilgün Uysal, Serra Tüzün, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2014, s.18-19.

OKUMUŞ, Büşra Türkan, **Türkiye'de Modernleşme ve Propaganda: Yeni Cumhuriyeti Tanıtmak, La Turquie Kemaliste Dergisi (1934-1948)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler Yüksek Lisans Programı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.

ÖZENDES, Engin, "Othmar Pferschy ve Türkiye'nin Fotoğrafları", **Bugünün Bilgileriyle Kemal'in Türkiye'si La Turquie Kemaliste**, Yay. Haz. Nilgün Uysal, Serra Tüzün, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2014, s.14-17.

TINÇ, Lütfü, "Kemalizmi Dünyaya Bu Dergiyle Anlattık", <https://www.milliyet.com.tr/gundem/kemalizmi-dunyaya-bu-dergiyle-anlattik-1618072> Erişim Tarihi: 15.10.2020.

TINÇ, Lütfü, "La Turquie Kémaliste Neden ve Nasıl Yayın Hayatına Başladı?", **Tıpkıbasım Sayfalar Kemal'in Türkiye'si La Turquie Kemaliste**, Yay. Haz. Nilgün Uysal, Serra Tüzün, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2014, s.258-267.

TINÇ, Lütfü, "Yarım Asır Sonra 'Kemalist Türkiye'", <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yarim-asir-sonra-kemalist-turkiye-1619521> Erişim Tarihi: 15.10.2020.

TÖR, Vedat Nedim, **Yıllar Böyle Geçti**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/la-turquie-kemaliste-dergisi/?pdf=3522> adresinden erişilmiştir